แผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อ เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

Media Literacy Experience Plan to Promote Media Literacy Knowledge and Understanding in Early Childhood.

พลอย ประกอบชาติ, อธิวัฒน์ เจี่ยวิวรรธน์กุล และนนทสรวง กลีบผึ้ง*
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

Ploy Prakobchard, Athiwat Jiawiwatkul and Nonthasrung Kleebpung*
National Institute for Child and Family Development, Mahidol University

Received: *May 16, 2025*
Revised: *July 22, 2025*
Accepted: *July 25, 2025*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย 2) เพื่อศึกษาผลของความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างคือเด็ก อายุ 5-6 ปี จำนวน 29 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการใช้สื่อ แผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติบรรยาย ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ Wilcoxon Matched Pairs Signed Rank Test ผลการวิจัย พบว่า 1) แผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย มีค่า IOC 0.67 - 1 โดยมีแผนการจัดประสบการณ์ทั้งหมด 8 แผน ยกตัวอย่างเช่น หัวข้อเรื่อง ผลกระทบของสื่อ สื่อสร้างสรรค์ โฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น มีการดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม มีการใช้สื่อที่หลากหลาย รวมถึงให้เด็กแสดงความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติ เช่น วาดภาพ ระบายสี และทำแบบฝึกหัด เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนรู้ 2) ผลของความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย มีการใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน เด็กมีความเข้าใจเรื่องผลกระทบของสื่อเพิ่มขึ้น 65.5% เรื่องการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น 58.6% เด็กปฐมวัยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มสูงขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t = -4.715$, $p\text{-value} < 0.001$)

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันสื่อ แผนการจัดประสบการณ์ เด็กปฐมวัย

Abstract

This research employed a quasi-experimental design to 1) develop a media literacy experience plan for children in early childhood. and 2) study the media literacy knowledge and understanding before and after using media literacy experience plan for children in early childhood. The sample

*นนทสรวง กลีบผึ้ง (Corresponding Author)
e-mail: nonthasruang.kle@mahidol.ac.th

group consisted of 29 early children aged 5-6 years. The research utilized various instruments, including a questionnaire, general and media usage Information, a media literacy experience plan targeted at early childhood, and a test for assessing media literacy knowledge and understanding. Descriptive statistical analyses were conducted, such as numbers, percentages, and means, alongside inferential analyses using the Wilcoxon Matched Pairs Signed Rank Test. The research findings were as follows: 1) The media literacy experience plan for early childhood had an IOC value of 0.67 - 1. This plan included eight media literacy activities covering topics such as media topics, media impact, creative media production, and understanding propaganda. The data collection was conducted through group activities. A variety of media were used to allow children to express their opinions and practice in activities such as drawing pictures and coloring and completing worksheets to review knowledge and understanding of learning content. 2) The results of early childhood children's media literacy knowledge and understanding were evaluated through pre-test and post-test assessments administered before and after the learning activities. Post-intervention testing showed a significant increase in the children's understanding of media influence by 65.5% and creative use of media increased concepts by 58.6%. The research confirmed that the media literacy knowledge and understanding among early childhood participants significantly improved after the intervention at the statistical significance level of 0.05 ($t = -4.715$, $p < 0.001$).

Keywords: Media Literacy, Provision of Experience, Early Childhood

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทางเทคโนโลยี ทำให้โลกก้าวเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ เทคโนโลยีมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากก่อให้เกิดความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย จึงถือเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คน ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมมนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (กาญจนา จินดานิล และคณะ, 2565) ประเทศไทยได้ก้าวสู้ยุคดิจิทัล โดยมีการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อในครัวเรือนจำนวนประชาชนอายุ 6 ปี ขึ้นไป ประมาณ 63.8 ล้านคน ในจำนวนนี้มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 60.5 ล้านคน คิดเป็น ร้อยละ 94.8 ผู้ใช้อินเตอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 97.2 รองลงมาคือ ภาคกลาง ร้อยละ 95 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวสื่อสารกันน้อยลง สัมพันธภาพในครอบครัวลดลง เกิดช่องว่างในครอบครัวมากขึ้น พ่อแม่ที่ใช้โทรศัพท์มือถือพบว่า มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กลดลงและเด็กมักจะตอบสนองโดยการพยายามหากิจกรรมที่สร้างความบันเทิงให้แก่ตนเอง หรือทำพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้เลี้ยงดูมากขึ้น พ่อแม่มักตอบสนองต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กด้วยวิธีรุนแรง และพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้นด้วย (วีระศักดิ์ ชลไชยะ, 2561) ผลสำรวจการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กและเยาวชนไทยในอนาคต พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา คือการขาดประสบการณ์ การอยู่ในวัยที่ใจร้อน การขาดสื่อคุณภาพดี พ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแล ส่งผลกระทบในทางลบที่เกิดกับเด็กและเยาวชน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น สายตาสั้น สมาธิสั้น การควบคุมอารมณ์ ซึมเศร้า รวมถึงการดำเนินชีวิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2564) นอกจากนี้กระทรวงสาธารณสุขคัดกรองพัฒนาการเด็กอายุ 0 - 5 ปี พบว่า ร้อยละ 25.5 มีพัฒนาการล่าช้า สาเหตุเกิดจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเด็ก ใช้สื่อหน้าจอเป็นเครื่องมือในการช่วยสอน (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครองมีความคิดทัศนคติว่า

การให้ลูกเรียนรู้จากดูสื่อผ่านจอมาก ๆ ตั้งแต่อายุน้อยจะช่วยให้ลูกฉลาดขึ้นและเก่งหลายภาษา สื่อผ่านจอที่มักใช้บ่อย ๆ เช่น โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต แต่การใช้สื่อผ่านจออย่างไม่เหมาะสมเป็นประจำ เช่น การให้ลูกดูการ์ตูนนาน ๆ ดูตามลำพังคนเดียว และขาดการดูแลอย่างเหมาะสมโดยไม่มีการกำหนดเวลาในการใช้สื่อ และไม่กำหนดขอบเขตเนื้อหาของสื่อ อาจทำให้ลูกมีปัญหาพัฒนาการและพฤติกรรมคล้ายออทิสติก เมื่อเทียบกับพฤติกรรมของเด็กในวัยเดียวกัน เช่น ไม่สื่อสารด้วยการพูด ไม่เลียนแบบผู้ใหญ่ ไม่สนใจสิ่งรอบตัว เล่นกับใครไม่เป็นไม่สนใจผู้อื่น ร้องไห้งอแงเมื่อไม่ได้ดูสื่อผ่านจอ ติดที่จะเล่นอุปกรณ์สื่อผ่านจอโดยไม่สนใจว่าคุณพ่อคุณแม่จะกอดหรือหอม ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน หากปล่อยไว้แบบนี้ต่อไป จะทำให้เด็กมีพัฒนาการช้ากว่าเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน (ชุติมน กองสัมฤทธิ์, 2564) แผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570) ในด้านการพัฒนาสังคมและพัฒนามนุษย์ ได้ให้ความสำคัญในด้านคุณภาพทางการศึกษา โอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การพัฒนามนุษย์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังนำมาซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การขาดทักษะดิจิทัลจะทำให้ยิ่งขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ การเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมพัฒนาทักษะ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) จากผลสำรวจการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กและเยาวชนไทยในอนาคต พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา คือการขาดประสบการณ์ การขาดสื่อคุณภาพดี พ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแล ส่งผลกระทบในทางลบที่เกิดกับเด็กและเยาวชน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น สายตาสั้น สมาธิสั้น การควบคุมอารมณ์ อาการซึมเศร้า รวมไปถึงการดำเนินชีวิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2564) ดังนั้นทักษะในการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญที่ควรบูรณาการการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ทักษะในการการเรียนรู้เท่าทันสื่อ คือ ทักษะการคิดและการประเมิน ซึ่งหลักสำคัญในการสอนเด็กปฐมวัยให้รู้เท่าทันสื่อ คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยน พูดคุย แสดงความคิดเห็น การตั้งคำถาม เรียนรู้จากการลงมือทำจะทำให้เด็กได้เกิดกระบวนการคิดและตัดสินใจ (Potter, 2022)

จังหวัดราชบุรีให้ความสำคัญต่อเยาวชนในเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยจัดกิจกรรมค่ายวัยใส วัยสร้างสรรค์รู้เท่าทันสื่อ โครงการเด็กไทยรู้เท่าทันสื่อ เป็นการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตและเกิดความตระหนักในการใช้สื่อออนไลน์อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดราชบุรี, 2561) กลุ่มเป้าหมายของโครงการส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียน นักศึกษา อายุ 12 – 19 ปี ยังไม่มีการส่งเสริมพัฒนาสำหรับเด็กกลุ่มปฐมวัยและในปี 2565 นายแพทย์ปรีดา แต้อารักษ์ รองเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติได้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เท่าทันสื่อในเด็กและเยาวชน ราชบุรีสู่เมืองรู้เท่าทันสื่อโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีก 15 หน่วยงานที่จะสร้างเป้าหมายบูรณาการ พัฒนาส่งเสริมให้เกิดเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2565) ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามครูหัวหน้าฝ่ายปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลระดับใหญ่ของ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่าครูปฐมวัยในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เคยได้รับการอบรมการรู้เท่าทันสื่อเป็นบางส่วน มีการนำความรู้การรู้เท่าทันสื่อไปใช้กับเด็กปฐมวัยโดยการแทรกในหน่วยการเรียนรู้แต่ยังไม่มีการบูรณาการรวบรวมเนื้อหาการรู้เท่าทันสื่อจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เป็นหน่วยการรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยโดยตรง อีกทั้งงานวิจัยเรื่องการรู้เท่าทันสื่อในปัจจุบัน มีการศึกษาเรื่องบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย มีการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อซึ่งในหัวข้อนี้ส่วนใหญ่จะศึกษาในเด็กมัธยม แต่ยังไม่มีการศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

ดังนั้นจากปัญหา สถานการณ์ และความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญในการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย สำหรับครูปฐมวัยเพื่อนำไปศึกษาและประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ให้มีแผนการการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย และหน่วยการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อในห้องเรียนเด็กปฐมวัย

อีกทั้งนักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับพัฒนาการตามช่วงวัยและสาระการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาผลของความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อของเด็กปฐมวัย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวของโดยได้รวบรวมทฤษฎีและแนวคิด ดั้งนี้

1. อิทธิพลและผลกระทบของสื่อที่มีต่อเด็กปฐมวัย วีระศักดิ์ ชลไชยะ (2561) กล่าวว่า สื่อมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลต่าง ๆ เด็กอายุ 0 - 12 ปี เด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี ที่ดูโทรทัศน์เองตามลำพังจะทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่และพี่น้องลดลง มีโอกาสเล่นอย่างสร้างสรรค์ เช่น เล่นเกมกระดาน เล่นสมมุติ งานศิลปะลดลง และส่งผลกระทบต่อการเล่นของเด็ก ขัดขวางจินตนาการของเด็กระหว่างการเล่น เพราะเด็กมักจะวอกแวก ขาดการจดจ่อขณะเล่น ซึ่งการเล่นของเด็กโดยเฉพาะในช่วงปฐมวัยนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทางระบบประสาทพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก รวมถึงส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษาและการพูดสื่อสาร ส่งผลต่อพัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์ เด็กอายุ 2-5 ปี มีความเสี่ยงที่จะมีความสามารถด้านสังคม และอารมณ์ลดลงได้ โดยเฉพาะทักษะการยอมทำตาม เช่น การให้ความร่วมมือ มีความสงบ และเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย อีกทั้งยังส่งผลต่อพัฒนาการด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ เด็กอายุ 5 - 12 ปี ที่ดูโทรทัศน์จะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการทำหน้าที่ด้านระบบประสาทและสติปัญญา เด็กเล็กยังไม่สามารถแยกแยะเหตุการณ์ที่ดูจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านจอต่าง ๆ ออกจากเหตุการณ์เดียวกันที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันได้ หรือยังเรียนรู้ได้ไม่ดีหากสิ่งที่นำเสนอนั้นผ่านจอ เมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนรู้ที่มีการสาธิตผ่านของจริง

2. สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (2563) ได้สรุปสมรรถนะ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล (MIDL) โดยมีขอบเขตการชี้วัด เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัยดังนี้

2.1) การเข้าถึงสื่อสารสนเทศและใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลอย่างปลอดภัย โดยมีทักษะการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัล บอกความต้องการในการเข้าถึงสารสนเทศได้โดยมีผู้ใหญ่คอยชี้แนะ และปฏิบัติตามข้อตกลงเกี่ยวกับระยะเวลาการใช้สื่ออย่างเหมาะสม

2.2) การวิเคราะห์ วิพากษ์ และประเมินสื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีทักษะการทำความเข้าใจความหมายจากสื่อและสารสนเทศ สามารถบอกชื่อประเภทของสื่อ บอกความหมายที่แอบแฝงในสื่อได้

2.3) การสร้างสรรค์เนื้อหาและข้อมูลสารสนเทศ โดยมีทักษะการสร้างสรรค์สื่อโดยใช้สารสนเทศ และบอกวิธีการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2.4) การประยุกต์ใช้และสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยมีทักษะการอธิบาย ถ่ายทอด ความคิดของตัวเอง และสามารถเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมรวมถึงใช้สื่อในการแก้ปัญหาได้

3. ความสัมพันธ์ของการรู้เท่าทันสื่อกับทักษะการคิดของเด็กปฐมวัย ความสามารถทางการคิดของเด็กปฐมวัยยังมีข้อจำกัดในการคิด ด้วยอายุ และพัฒนาการเด็กเมื่อเทียบกับพัฒนาการตามวัยจะทำให้เด็กยังไม่สามารถที่จะคิดวิเคราะห์ขั้นสูงได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจต์ ในช่วงอายุ 2-4 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มจะมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถสังเกตหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันได้ แต่ยังมีเหตุผลแบบจำกัดที่ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยไม่สามารถเข้าใจเหตุผลของผู้อื่น จึงทำให้เหตุผลของเด็กวัยนี้ยังไม่ตรงกับหลักความเป็นจริง อายุ 4-7 ปี เด็กจะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวดีขึ้น รู้จักแยกประเภทและแยกชิ้นส่วนของวัตถุ เริ่มมีพัฒนาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์แต่ยังไม่แจ่มชัด รู้จักแบ่งพวกแบ่งชั้นแต่ยังคิดหรือตัดสินผลการกระทำต่าง ๆ จากสิ่งที่เห็นภายนอกเท่านั้น

(Piaget., 1964 อ้างใน อภิรดี เดชพงษ์สัมฤทธิ์, 2567) อีกทั้งการเรียนรู้ของเด็กยังเรียนรู้ไปตามลำดับขั้น ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's taxonomy) (Bloom.,1976 อ้างใน คุณากร ผลสุวรรณ และคณะ, 2566) กล่าวว่า การเรียนรู้สามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ จัดเป็นความคิดขั้นต่ำหรือขั้นพื้นฐาน ส่วนความคิดในระดับวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่าจัดเป็นทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการคิดของเด็กปฐมวัยจัดเป็นทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้เด็กปฐมวัยมีข้อจำกัดในการเรียนรู้เท่าทันสื่อ การสอนเด็กปฐมวัยให้เท่าทันสื่อควรเป็นการสอนแบบบูรณาการ ที่จะช่วยพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ด้านการเปิดรับ การวิเคราะห์ การเข้าใจ การประเมินค่าและการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ตามเนื้อหาที่กำหนดอย่างง่าย (คุณากร ผลสุวรรณ และคณะ, 2566)

4. การจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อ ยึดหลักการจัดประสบการณ์ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560 คือ กระบวนเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ตามธรรมชาติและความสนใจของตนเอง มีการจัดประสบการณ์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยยึดหลักการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จัดสภาพแวดล้อมและสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้เด็กลงมือปฏิบัติ และบูรณาการการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับช่วงวัยและสาระการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย คือ ความสามารถในการเปิดรับสื่อ ความสามารถในการทำความเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ ความสามารถในการใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ขั้นพื้นฐาน การสังเกต การเปรียบเทียบ รวมถึงแยกแยะความแตกต่างของสื่อแต่ละประเภทและสามารถนำข้อมูลความรู้ที่จดจำไปใช้ได้ โดยทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้เกี่ยวกับเท่าทันสื่อ ประกอบไปด้วยหลายทักษะ เช่น ทักษะการคิด การวิเคราะห์ การประเมิน ความสามารถในการอ่าน การแยกแยะข้อความ การตัดสินความน่าเชื่อถือ การค้นหาความเป็นจริง (Potter, 2022) ดังนั้นการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ควรมีการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ขณะที่เด็กใช้สื่อมีการสนทนาสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีกระบวนการในการตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อให้เด็กได้ฝึกคิด ให้เด็กได้มีโอกาสตอบคำถามและต่อยอดคำตอบของเด็ก โดยตั้งคำถามเป็นข้อมูลเชิงลึก ข้อมูลเปรียบเทียบ การค้นหาข้อเท็จจริง (ทิพจุฑา สุภิมารส สิงคเสลิต และคณะ, 2567) การสอนเด็กปฐมวัยให้รู้เท่าทันสื่อจึงมีความสำคัญ ที่จะต้องพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องตามกระทรวงศึกษาธิการและตามแนวทางทักษะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล (MIDL) ที่การกำหนดขอบเขตการชี้วัด เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของเด็กปฐมวัย

สมมุติฐานการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - experimental design) โดยใช้รูปแบบกึ่งทดลองแบบศึกษากลุ่มเดียวทำการศึกษาเก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่าง วัดผลด้วยวิธีการทดสอบก่อน (pretest) และหลัง (posttest)

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ เด็กอายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาที่บ้านครูพลอยเนอสเซอรี่ ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 50 คน และเด็กอายุ 5-6 ปี อาศัยอยู่ในตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 40 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2, 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาที่บ้านครูพลอยเนอสเซอรี่ ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ปี 2565 และผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุ 5 - 6 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ใน ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีความสมัครใจเข้าร่วมผ่านการประชาสัมพันธ์ด้วยโปสเตอร์ออนไลน์ ใช้วิธีการ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ ตารางประมาณค่าอำนาจการวิเคราะห์ทางสถิติ (Power Analysis) ของ Cohen (1988) โดยการกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ ระดับนัยสำคัญ (Significant Level) ที่ 0.05 อำนาจการทดสอบ (Level of Power) เท่ากับ 0.80 หาขนาดอิทธิพลค่าความ แตกต่าง (effect size) ของงานวิจัยที่ผ่านมา Behavior Research Methods (Faul, Erdfelder, Lang, and Buchner, 2007) ซึ่งได้ค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.5 ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่เกิน 34 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามการการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองและเด็ก ข้อคำถามประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับเด็ก อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้สื่อผ่านจอของผู้ปกครองและเด็ก ข้อคำถามประกอบไปด้วย ประเภทของสื่ออุปกรณ์ที่ใช้งาน ประเภทสื่อออนไลน์ เหตุผลในการใช้สื่อ จำนวนเวลาที่ใช้สื่อ การใช้งานสื่อร่วมกัน อุบัติเหตุขณะใช้สื่อ ผลกระทบของการใช้สื่อ และประสบการณ์การเรียนรู้เรื่องเท่าทันสื่อในโรงเรียน

2.2 แบบทดสอบความรู้ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยมีทั้งหมด 20 ข้อ โดยข้อคำถามของแบบทดสอบจะนำมาจากเนื้อหาจากการเรียนรู้ตามแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น เรื่องผลกระทบของสื่อ เรื่องการใช้โทรศัพท์อย่างเหมาะสม แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยฉบับนี้เป็นแบบทดสอบแบบหลายตัวเลือก (Multiple-choice) มีตัวเลือก 3 ตัวเลือกได้แก่ คำตอบ (Answer) 1 ตัว และตัวลวง (Distracters) 2 ตัว เกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยตรวจให้คะแนน ตามเฉลยข้อสอบ

การแปลผลทำได้โดยการนำคะแนนดิบไปเทียบเกณฑ์ที่ได้พัฒนาขึ้น จากการนำคะแนนดิบแปลงเป็นเปอร์เซ็นไทล์ โดยแบ่งระดับ ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ออกเป็น 4 ระดับ

ช่วงคะแนนดิบ	เปอร์เซ็นไทล์	ระดับความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย
17 – 20	>80%	ดีมาก
14 - 16	70% - 80%	ดี
10 - 13	50% - 69%	ปานกลาง
< 10	< 50%	น้อย

3. การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากนั้นนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยโดยคำนึงถึงพัฒนาการเด็กปฐมวัยสาระการเรียนรู้สำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี และยึดการอ้างอิงตามคู่มือการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะแบ่งระดับการรู้เท่าทันสื่อเป็น 5 ระดับคือ การเปิดรับ การวิเคราะห์ การเข้าใจ การประเมินค่า และการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ (พรทิพย์ เย็นจะบก, 2557) รวมถึงสถาบันสื่อเด็กและเยาวชนและรายงานการถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน, 2563) ได้สรุปถึงการพัฒนาพลเมือง MIDL ในแต่ละช่วงวัยโดยมีการกำหนดสมรรถนะ ตัวบ่งชี้ คุณลักษณะ ความรู้และทักษะสำหรับเด็กอายุ 1-6 ปี จากการรวบรวมข้อมูลจึงได้สรุปเป็นหัวข้อแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็ก

ปฐมวัยแบบบูรณาการ ทั้งหมด 8 แผนกิจกรรม ได้แก่ แผนที่ 1 รู้นะคิดอะไรอยู่ (รู้เท่าทันอารมณ์) แผนที่ 2 เรื่องผลกระทบของสื่อ (ด้านร่างกาย ด้านสังคม) แผนที่ 3 เรื่องผลกระทบของสื่อ (ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา) แผนที่ 4 เรื่องการใช้โทรศัพท์อย่างเหมาะสม, แผนที่ 5 เรื่องกิจกรรมและสื่อสร้างสรรค์ แผนที่ 6 เรื่องรู้เท่าทันโฆษณาชวนเชื่อ แผนที่ 7 เรื่องสื่อเหมาะสมหรือไม่ และแผนที่ 8 เรื่องสร้างสุขด้วยสติ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ทำการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดทำหนังสือส่งถึงผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความยินยอมอนุญาตให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมในการวิจัย พร้อมทั้งขอข้อมูลทั่วไปกับผู้ปกครอง

4.2 ผู้วิจัยจัดอบรมผู้ช่วยสอนจำนวน 2 คน เพื่อสร้างความเข้าใจในขั้นตอนการเก็บข้อมูล รายละเอียดของแผนการจัดกิจกรรม แบบทดสอบ และการบันทึกคำพูดหรือคำตอบของเด็ก

4.3 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย มาใช้ทดสอบคะแนนการรู้เท่าทันสื่อ ก่อนการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ทดสอบทีละคนโดยครูเป็นผู้อ่านข้อคำถามและตัวเลือก ให้เด็กฟัง เด็กเป็นผู้รับฟังและดูตามภาพประกอบเพื่อเลือกคำตอบ

4.4 หลังจากทำการทดสอบก่อนเรียนแล้ว ผู้วิจัยจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ใช้เวลารวมทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ ครบตามแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

4.5 หลังจัดกิจกรรม ผู้วิจัยจะนำแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับเด็กปฐมวัยชุดเดิมมาใช้ทดสอบ หลังการจัดแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยอีกครั้ง

5. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

5.1 แบบสอบถาม ใช้สถิติบรรยายข้อมูลพื้นฐาน เช่น มัธยฐาน (Median) พิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Interquartile Range (IQR)) หรือ เมื่อเป็นข้อมูลแบบต่อเนื่องและมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation (SD)) เมื่อข้อมูลเป็นแบบต่อเนื่องและมีการแจกแจงแบบปกติ จำนวนร้อยละเมื่อเป็นข้อมูลแบบกลุ่ม

5.2 แบบทดสอบ ใช้สถิติอนุมาน การวิเคราะห์การแจกแจงแบบปกติด้วย Shapiro wilk test กรณีที่กลุ่มตัวอย่างน้อยกว่า 50 คน หากข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติจะทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ด้วยสถิติ Pair t-test หากข้อมูลมีการแจกแจงแบบไม่ปกติจะทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังด้วยสถิติ Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks test

ผลการศึกษา

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

1.1 ผลการศึกษาและการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น เพลง นิทาน ดนตรี สื่อวีดีโอ รวมถึงให้เด็กแสดงความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติ เช่น วาดภาพ ระบายสี และทำแบบฝึกหัด เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนรู้ จากผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่าเครื่องมือแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยในด้านของแผนการจัดประสบการณ์กระบวนการขั้นตอนการสอนจำนวน 8 แผน ด้านสื่อการสอน ใบงานในชั้นเรียน ใบงานการบ้าน ทั้งหมดได้รับค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก (0.67–1.00) โดยเรื่องผลกระทบของสื่อ เรื่องรู้นะคิดอะไรอยู่(เท่าทันอารมณ์) เรื่องการใช้โทรศัพท์อย่างเหมาะสม เรื่องสื่อสร้างสรรค์ เรื่องโฆษณาชวนเชื่อ ได้ค่าความสอดคล้องสูงสุด (IOC = 1.00) และเรื่องสร้างสุขด้วยสติ ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC = 0.67)

1.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในส่วนของแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน แบบทดสอบเป็นแบบตัวเลือกพร้อมรูปภาพประกอบจำนวน 20 ข้อ ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การใช้ภาษาที่มีความกระชับและเข้าใจง่าย ข้อคำถามมีความยากง่ายเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย สามารถวัดระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยได้ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC = 1.00) ในส่วนของการแปลผลระดับความรู้ความเข้าใจ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC = 0.67) โดยได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อปรับแก้การแปลผลระดับความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อให้มีความชัดเจนมากขึ้น

2. ผลของความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ข้อมูลพื้นฐานภาพรวมทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย	**n**	**ค่าสูงสุด (Maximum)**	**ค่าต่ำสุด (Minimum)**
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	29	17.00	7.00
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	29	20.00	14.00

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ก่อนเข้ากิจกรรมมีคะแนนต่ำสุดที่ 7 คะแนน สูงสุดที่ 17 คะแนน ส่วนหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย หลังเข้ากิจกรรมมีคะแนนต่ำสุดที่ 14 คะแนน สูงสุดที่ 20 มีคะแนน

ผลของความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ก่อนเข้ากิจกรรมมีคะแนนต่ำสุดที่ 7 คะแนน สูงสุดที่ 17 คะแนน ส่วนหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย หลังเข้ากิจกรรมมีคะแนนต่ำสุดที่ 14 คะแนน โดยเมื่อนำมาวิเคราะห์การแจกแจงแบบปกติด้วย Shapiro wilk test พบว่า มีค่า p-value < 0.05 แสดงว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ ดังนั้น ในการทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังจึงใช้สถิติ Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks test ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การแจกแจงแบบปกติของคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

การจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย	**Shapiro-Wilk test**		
	Statistic	**df**	**p-value**
คะแนนก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	.925	29	.042
คะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรม	.813	29	.000

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

การจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย	จำนวน (n)	มัธยฐาน (Median)	พิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR)	Wilcoxon Signed Ranks Test	p-value
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	29	13.00	5.00	-4.715*	< 0.001
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	29	19.00	2.00		

*p<0.05

จากตารางที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง มีค่ามัธยฐานเท่ากับ 13.00 พิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR) เท่ากับ 5.00 เข้ากิจกรรมมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 19.00 พิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR) เท่ากับ 2.00. เมื่อเปรียบเทียบมัธยฐานผลต่างของความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ด้วยสถิติ Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test พบว่า เด็กปฐมวัยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อเพิ่มสูงขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (*p<0.05)

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

1.1 แผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย มีการจัดประสบการณ์ตามพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2560 สอดคล้องกับ ชลาธิป สมาหิโต (2562) กล่าวว่า กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรที่จะได้รับวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยรวมถึงจัดการเรียนตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการจัดการเสริมประสบการณ์อย่างเป็นขั้นตอน ตามขั้นนำที่มีการสอบถามประสบการณ์เดิมของเด็กเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของ เพียเจต์ (Piaget., 1964 อ้างใน อภิรดี เดชพงษ์สัมฤทธิ์, 2567) กล่าวว่า พัฒนาการด้านสติปัญญาว่าขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว เกิดจากกระบวนการรับ และการจัดให้เหมาะสม การที่เด็กนำสิ่งที่ตนเองรับรู้ใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานกลมกลืนกับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งการรับสิ่งใหม่ ๆ ในส่วนของขั้นสอนมีวิธีการสอนผ่านสื่อของจริง รูปภาพ วิดีโอ มีการใช้สื่อที่หลากหลาย ให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยควรมีการเรียนรู้แบบบูรณาการ ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และมีการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เน้นการลงมือปฏิบัติ ในกระบวนการสอนครูจะต้องใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้เด็กเกิดกระบวนการคิด สามารถจดจำเนื้อหาการเรียนได้ ตามขั้นการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิด ของบลูม (Bloom’s taxonomy) (Bloom.,1976 อ้างใน คุณากร ผลสุวรรณ และคณะ, 2566) กล่าวว่า การเรียนรู้เริ่มต้นจาก การจำ การเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราห์ ตามลำดับ ทักษะการคิดของช่วงอายุของเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับการศึกษาการคิดขั้นพื้นฐานของ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544 อ้างถึงใน ณัฐญา นันทราช, 2563) ในขั้นสรุปมีใบงานกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมเสริมทางบ้านร่วมกับผู้ปกครอง

การรู้เท่าทันสื่อมีการบูรณาการสอนโดยส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ทักษะ การรู้เท่าทันสื่อ 5 ระดับคือ การเปิดรับ การวิเคราะห์ การเข้าใจ การประเมินค่า และการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ (พรทิพย์ เย็นจะบก, 2557) รวมถึงสถาบันสื่อเด็กและเยาวชนและรายงานการถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ได้สรุปถึงการพัฒนาพลเมือง MIDL ในแต่ละช่วงวัยโดยมีการกำหนดสมรรถนะ ตัวบ่งชี้ คุณลักษณะ

ความรู้และทักษะสำหรับเด็กอายุ 1-6 ปี สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (2563) กล่าวว่า เด็กอายุ 1-6 ปี ควรได้รับการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด เช่น การรู้เท่าทันอารมณ์ การเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ การมีวินัยในการเข้าถึงสื่อ ผลกระทบของสื่อ แรงจูงใจจากสื่อ เป็นต้น จากแนวคิดและทฤษฎีจึงได้สรุปเป็นหัวข้อแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยแบบบูรณาการ ทั้งหมด 8 แผนกิจกรรม ได้แก่ แผนที่ 1 รู้นะคิดอะไรอยู่ (รู้เท่าทันอารมณ์) แผนที่ 2 เรื่องผลกระทบของสื่อ (ด้านร่างกาย ด้านสังคม) แผนที่ 3 เรื่องผลกระทบของสื่อ (ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา) แผนที่ 4 เรื่องการใช้โทรศัพท์อย่างเหมาะสม, แผนที่ 5 เรื่องกิจกรรมและสื่อสร้างสรรค์ แผนที่ 6 เรื่องรู้เท่าทันโฆษณาชวนเชื่อ แผนที่ 7 เรื่องสื่อเหมาะสมหรือไม่ และแผนที่ 8 เรื่องสร้างสุขด้วยสติ

1.2 จากผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่าเครื่องมือแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ในด้านของแผนการจัดประสบการณ์กระบวนการขั้นตอนการสอนจำนวน 8 แผน ด้านสื่อการสอน ใบงานในชั้นเรียน ใบงานการบ้าน ทั้งหมดได้รับค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก (0.67–1.00) โดยเรื่องผลกระทบของสื่อ เรื่องรู้นะคิดอะไรอยู่ (เท่าทันอารมณ์) เรื่องการใช้โทรศัพท์อย่างเหมาะสม เรื่องสื่อสร้างสรรค์ เรื่องโฆษณาชวนเชื่อ ได้ค่าความสอดคล้องสูงสุด (IOC = 1.00) และเรื่องสร้างสุขด้วยสติ ได้ค่าความสอดคล้อง (IOC = 0.67) แสดงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พัฒนาการเด็กปฐมวัย การมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย มีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยได้ตรงตามวัตถุประสงค์

2. ผลของความรู้ความเข้าใจ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย การพัฒนาและใช้แผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยในงานวิจัยนี้ เป็นไปอย่างเหมาะสม ครอบคลุม และมีความสอดคล้องกับหลักสูตร ทฤษฎี และบริบทของผู้เรียนสอดคล้องกับ ชลาธิป สมาหิโต (2562) กล่าวว่า กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรที่จะได้รับวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยรวมถึงจัดการเรียนตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย ผลลัพธ์ที่ได้ตอกย้ำความจำเป็นในการให้ความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อแก่เด็กตั้งแต่วัยปฐมวัย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง สอดคล้องกับ ภักดีกุล รัตนา (2564) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดและทฤษฎีที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาปฐมวัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคดิจิทัลได้ โดยการให้ความสำคัญและเข้าใจต่อพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระผ่านประสบการณ์ตรงและผ่านการลงมือทำ ด้วยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การพัฒนาความรู้ความเข้าใจหลังเข้าร่วมกิจกรรม คะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่อของเด็กก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่ชัดเจน โดยก่อนร่วมกิจกรรมมีคะแนนต่ำสุดที่ 7 และสูงสุดที่ 17 หลังร่วมกิจกรรม มีคะแนนต่ำสุดที่ 14 และสูงสุดที่ 20 ใช้สถิติ Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test เพื่อเปรียบเทียบมัธยฐานแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($*p<0.05$) ซึ่งบ่งบอกถึงความสำเร็จของกิจกรรมในการเพิ่มพูนความรู้และการรับรู้ของเด็กเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. การสอนเสริมประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย มีคำศัพท์การใช้ภาษาที่ทำให้เด็กเข้าใจความหมายของภาษาได้ยาก ดังนั้นครูควรปรับภาษา ในการสื่อสารกับเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีความเข้าใจได้ง่าย เนื่องจากเด็กปฐมวัยยังมีข้อจำกัดด้านภาษา

2. การสอนเสริมประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย เด็กเรียนรู้และเข้าใจได้ง่ายผ่านการเรียนรู้จากสื่อของจริง เช่น รูปภาพ วิดีโอ การ์ตูน นิทาน ครูควรเลือกใช้สื่อที่หลากหลายในการสอน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่น สอดแทรกเข้าไปในการสอนเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ

3. การสอนเสริมประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยควรให้ความสำคัญในกระบวนการตั้งคำถาม การตอบคำถามเด็ก ครูควรทำความเข้าใจแผนการสอนและบันทึกคำถามเตรียมไว้ก่อนการสอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาแบบประเมินการรู้เท่าทันสื่อที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยรวมถึงศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อของครูปฐมวัยและผู้ปกครอง เพื่อศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิผล

2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อในอนาคต และจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองนำไปใช้กับบุตรหลานได้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยและลดปัญหาด้านพัฒนาการและการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

3. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองหลังเข้าร่วมกิจกรรมแผนการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาการจัดประสบการณ์การรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

4. โรงเรียนหรือสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยควรพัฒนาแผนการเสริมประสบการณ์เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ในสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ครบทุกมิติการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐**. (2560). กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **ข้อมูลการทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยระดับประเทศ ย้อนหลัง 3 ปีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพและความรู้ที่นำมาใช้.** สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://shorturl.asia/UDSAm

กาญจนา จินดานิล, สิริพร พงศ์หิรัญสกุล, และพัชรี ฉลาดธัญกิจ. (2565). การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. **Journal of Management Science Research, Surindra Rajabhat University, 6**(3), 187–199.

คุณากร ผลสุวรรณ, สืบสาย แสงวชิระภิบาล และภัคพงศ์ ทุ่งสี่. (2566). สื่อการสอนแอปพลิเคชันกับการเรียน สาขาวิชาการออกแบบภายใน ในสถานการณ์ โควิด-19. **วารสารวิชาการ DEC Journal คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2**(1), 156–173.

ชลาธิป สมาหิโต. (2562). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับเด็กปฐมวัย. **วรสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 36**(1), 113–129.

ชุติมน กองสัมฤทธิ์. (2564). **เลี้ยงเด็กติดจอมากเกินไป อาจเสี่ยงลูกเป็น"ออทิสติกเทียม".** สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.synphaet.co.th/lamlukka/เลี้ยงเด็กติดจอมากเกิน/

ณัฐญา นันทราช. (2563). **การพัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้แบบไฮสโคปด้วยกิจกรรมเกมการศึกษา.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2565 จาก https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/file_att1/2020080758421228120_fulltext.pdf

ทิพจุฑา สุภิมารส สิงคเสลิต, ปุณณรัตน์ พิงคานนท์, วิสุทธิ์ ขันศิริ, พัชรา พานทองรักษ์, เพ็ญนภา วัยเวก และนริศรา ระโส. (2567). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูปฐมวัยต่อการใช้สื่อดิจิทัลของเด็กปฐมวัย. **วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 8**(1), 163–172.

พรทิพย์ เย็นจะบก. (2557). **คู่มือการรู้เท่าทันสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2565 จาก https://shorturl.asia/2Ll0k

ภักดีกุล รัตนา. (2564). การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในโลกยุคดิจิทัล : บทเรียนจากต่างประเทศ. **วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา, 3**(4), 1–23

วีระศักดิ์ ชลไชยะ. (2561). **ผลของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านจอต่อเด็กและวัยรุ่น**. กรุงเทพฯ: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์.

สถาบันสื่อเด็กและเยาชน. (2563). **ตัวบ่งชี้การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัลระดับบุคคล เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2568 จาก http://cclickthailand.com/ตัวบ่งชี้การรู้เท่าทัน/

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2564). **หนุนเด็กไทยใช้สื่อดิจิทัล พัฒนาตัวเองยุคโควิด**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2568 จาก https://www.thaihealth.or.th/หนุนเด็กไทยใช้สื่อดิจิ/

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 2. (2565) **ข้อมูลสารสนเทศนักเรียน.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2565 จาก https://sites.google.com/rb2.go.th/bigdatarb2/ขอมลสารสนเทศนกเรยน?authuser=0

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2565). **จังหวัดราชบุรีพร้อมภาคีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อน MOU สู่เมืองรู้เท่าทันสื่อ.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2565 จาก https://ratchaburi. prd.go.th/th/content/category/detail/id/33/iid/99235

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดราชบุรี. (2561). **การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เท่าทันสื่อในเด็กและเยาวชน จังหวัดราชบุรี.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2565 จาก https://old.nationalhealth.or.th/th/node/3830

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). **สถิติการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของประชากร และครัวเรือนไทย.** สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2568 จาก https://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=23

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐).** เล่ม 139 ตอนพิเศษ หน้า 258. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651

อภิรดี เดชพงษ์สัมฤทธิ์. (2567). การพัฒนาบอร์ดเกมการเรียนรู้ตามแนวทางทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดของเพียเจท์เพื่อส่งเสริมทักษะการยืดหยุ่นทางความคิดของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก, 4**(1), 96–111.

References

Cohen J. (1988). **Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences. New York.** Retrieved on April 18, 2025 from https://www.utstat. toronto.edu/brunner/oldclass/378f16/readings/ CohenPower.pdf

Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., & Buchner, A. (2007). G* Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. **Behavior research methods, 39**(2), 175-191. Retrieved on June 16, 2025 from https://link.springer.com/article/10.3758/BF03193146

Potter, W. J. (2022). Analysis of Definitions of Medialiteracy. **Journal of Media Literacy Education, 14**(2), 27–43, Retrieved on April 15, 2025 from https://doi.org/10.23860/JMLE-2022-14-2-3

คณะผู้เขียน

พลอย ประกอบชาติ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล 999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

e-mail: planstoplay@gmail.com

อธิวัฒน์ เจี่ยวิวรรธน์กุล

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล 999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

e-mail: athiwat.jia@mahidol.ac.th

นนทสรวง กลีบผึ้ง

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล 999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

e-mail: nonthasruang.kle@mahidol.ac.th